

Valsts pētījumu programmas
"Digitālās humanitārās zinātnes"
zinātniskās un sociālās ietekmes
vidusposma izvērtēšanas pārskats
(īstenošanas periods
15.12.2022 - 14.12.2025)

Saturs

Valsts pētījumu programmas "Digitālās humanitārās zinātnes" (turpmāk – programma) regulējums	2
Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti	2
Konkursa norise	3
Īstenošana, uzraudzība	3
Programmas ietvaros īstenotā projekta "Atvērtas un FAIR principiem atbilstīgas digitālo humanitāro zinātņu ekosistēmas attīstība Latvijā" (VPP-IZM-DH-2022/1-0002) zinātniskā un sociālā ietekme	5
Secinājumi.....	10

Valsts pētījumu programmas "Digitālās humanitārās zinātnes" (turpmāk – programma) regulējums

[Zinātniskās darbības likums](#) (pieņemts: 14.04.2005.);

[2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība"](#) (turpmāk – MK Noteikumi);

[2022. gada 14. jūlija Ministru kabineta rīkojums Nr. 511 "Par valsts pētījumu programmu "Digitālās humanitārās zinātnes"](#) (turpmāk – MK rīkojums);

[Valsts pētījumu programmas "Digitālās humanitārās zinātnes" projektu pieteikumu atklātā konkursa nolikums](#) (turpmāk – nolikums).

Programmas virsmērķis, mērķis, uzdevumi, horizontālie uzdevumi, sasniedzamie rezultāti

Programmas virsmērķis (MK rīkojuma 4. punkts) ir humanitāro zinātņu digitālo resursu attīstīšana, resursu ekosistēmas fragmentācijas mazināšana un resursu globālās konkurētspējas veicināšana.

Programmas mērķi (MK rīkojuma 5. punkts) ir konsolidēt, attīstīt un sasaistīt (integrēt, veidot sinerģijas) esošos humanitāro zinātņu digitālos resursus, veidot specializētus, gala lietotājiem piemērotus digitālos risinājumus, tai skaitā pilnveidot humanitāro zinātņu digitālos resursus atbilstoši fundamentālās pētniecības vajadzībām.

Programmas "Digitālās humanitārās zinātnes" uzdevumi (MK rīkojuma 6. punkts) ir

- attīstīt un pielāgot humanitāro zinātņu digitālo resursu kopas (turpmāk – platformas), paplašinot to funkcionalitāti un integrējot tajās jau izstrādātus digitālos resursus, un sniegt zinātniski pamatotas rekomendācijas valodas resursu kopu, to izgūšanas un atvēršanas priekšnosacījumu normatīvā regulējuma radīšanai;
- standartizēt digitālo humanitāro zinātņu datu kopas un to metadatus, kā arī izstrādāt datu ontoloģijas, veicinot sadarbību ar globālo datu ekosistēmu, īpaši ar Eiropas pētniecības telpas e-infrastrukturām;
- apzināt galalietotāju mērķa grupu (piemēram, pētnieku, pedagogu, izglītojamo, cilvēku ar īpašām vajadzībām, uzņēmēju un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumu sniedzēju) vajadzības un pielāgot esošos rīkus vai radīt sasaistes risinājumus ar esošiem humanitāro zinātņu digitālajiem resursiem, tai skaitā sniegt zinātniski pamatotas rekomendācijas valodas tehnoloģiju pieejamības stratēģiskā plāna izstrādei uzņēmējiem;
- attīstīt fundamentālo pētniecību, izmantojot humanitāro zinātņu digitālos resursus;
- radīt zinātniski pamatotas vadlīnijas publiskajā sektorā izstrādāto un publiski finansēto valodas resursu pieejamības nodrošināšanai vienotā platformā un to izmantošanai Eiropas Komisijas mašintulkošanas sistēmā.

Programmas kopīgie (horizontālie) uzdevumi (MK rīkojuma 7. punkts):

- nodrošināt pētniecības procesa un pētījuma rezultātu ietekmi uz šādām mērķa grupām:
 - o humanitāro zinātņu digitālo resursu galalietotājiem, piemēram, izglītojamiem, pedagogiem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumu sniedzējiem;
 - o pētniecības kopienu, attīstot pētniecībai nepieciešamos resursus un starpdisciplināras konkurētspējīgas zinātnieku grupas, kas zinātniskajā darbībā izmanto jaunākās pētniecības metodes un tehnoloģijas;
 - o studējošajiem izglītības procesā, nodrošinot prakses un darba iespējas, kā arī platformas un projekta zinātnisko rezultātu izmantošanu augstākās izglītības mācību procesā;
 - o nozaru politikas veidotājiem un ieviešējiem, plānojot resursu kopas ilgtspēju un ar to saistīto nozaru politiku veidošanu;

- sabiedrību kopumā, nodrošinot zināšanu pārnesi un veicinot izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai, kā arī attīstot sabiedrībai nepieciešamos resursus;
- veicināt digitālo humanitāro zinātņu resursu un rīku atbilstību starptautiskiem standartiem un iekļaušanu Eiropas pētniecības un izstrādes resursu infrastruktūrās un globālajā datu ekosistēmā;
- nodrošināt komunikāciju un koordināciju ar visām zinātniskajām institūcijām Latvijā, tai skaitā reģionālajām zinātniskajām institūcijām, veicinot institūciju izcilību digitālo humanitāro zinātņu jomās;
- atbilstoši iespējām izmantot atvērtā pirmkoda programmatūras risinājumus un padarīt projekta ietvaros attīstīto platformu atvērtu turpmākai integrācijai;
- nodrošināt pētniecības rezultātu publisku pieejamību, tai skaitā publicēt rezultātus brīvpiekļuves žurnālos un deponēt jauniegūtus pētniecības datus pētniecības datu repozitorijos, veicinot datu atkārtotu pielietojamību atbilstoši "FAIR" principiem (atrodamība, pieejamība, sadarbspēja, atkārtota lietojamība);
- izveidot tiešsaistē publiski pieejamu materiālu kopu par digitālo valodas un humanitāro zinātņu resursu izmantošanu publiskā sektora vajadzībām;
- nodrošināt savstarpēju koordināciju un informācijas apmaiņu ar Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna ietvaros īstenotajām aktivitātēm kvantu tehnoloģiju, augstas veiktspējas skaitļošanas un valodu tehnoloģiju jomās.

Programmas īstenošanas laikā sasniedzamie rezultāti (MK rīkojuma 8. punkts):

- attīstītas jau esošās platformas, paplašinot to funkcionalitāti;
- integrēti humanitāro zinātņu resursi esošajās platformās;
- izstrādāti vai pielāgoti galalietotāju mērķa grupu vajadzībām atbilstoši humanitāro zinātņu digitālie resursi;
- veicinātas izmaiņas rīcībpolitikā (piemēram, konsultēti nozaru politikas veidotāji, sagatavotas rekomendācijas un vadlīnijas);
- publicēti oriģināli zinātniskie raksti *Web of Science* vai *SCOPUS* datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos.

Konkursa norise

Konkurss izsludināts: 25.08.2022; projektu pieteikumu iesniegšanas termiņš: 23.09.2022 ([Oficiālais paziņojums](#)). Konkursa ietvaros tika plānots finansēt **vienu projektu**, kas atbilstu programmā noteiktajiem uzdevumiem, projekta īstenošanai paredzot valsts budžeta finansējumu **1 217 724 eiro** apmērā. Viena projekta īstenošanai paredzēti 36 mēneši.

Atklātajā konkursā tika saņemts viens projekta pieteikums, kas tika novērtēts kā atbilstošs konkursā noteiktajiem administratīvajiem kritērijiem, un ārzemju eksperti veica projekta pieteikuma zinātnisko izvērtēšanu. Projekta pieteikums zinātniskajā izvērtēšanā sasniedza kvalitātes sliekšni gan katrā no vērtēšanas kritērijiem, gan visos kritērijos kopumā. Konkursa rezultātā tika pieņemts lēmums par projekta pieteikuma **VPP-IZM-DH-2022/1-0002 "Atvērtas un FAIR principiem atbilstīgas digitālo humanitāro zinātņu ekosistēmas attīstība Latvijā"** finansēšanu. Projekta pieteikumam tika piešķirts viss pieprasītais finansējums **1 217 700 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 15. decembra līdz 2025. gada 14. decembrim.

Konkursa norise ir detalizēti aprakstīta [Valsts pētījumu programmas "Digitālās humanitārās zinātnes" projektu pieteikumu atklātā konkursa izvērtēšanas pārskats, Rīga, 2023](#).

Īstenošana, uzraudzība

Izglītības un zinātnes ministrija ir noteikta par atbildīgo institūciju programmas īstenošanā. Programmas uzraudzības struktūra veidota, lai nodrošinātu gan projekta progresu, gan rezultātu sasniegšanu, gan arī finansējuma efektīvu izlietojumu, vienlaikus pozicionējot projekta rezultātus plašākā stratēģiskā kontekstā. Programmas **stratēģiskās vadības padome** sniedza konsultatīvu atbalstu programmas izstrādes un īstenošanas laikā un paredzēts, ka tā sniegs viedokli par

programmas rezultātiem arī pēc tās noslēguma. **Programmas īstenošanas un uzraudzības komisija** (turpmāk – komisija) regulāri seko projekta izpildes progresam. Savukārt **Latvijas Zinātnes padome** (turpmāk – LZP) nodrošina programmas ieviešanu, sniedzot konsultācijas projekta īstenošanai par jautājumiem, kas saistīti ar projekta īstenošanu, veicot finanšu un rezultātu izpildes uzraudzību, kā arī projekta zinātnisko rezultātu izpildes monitoringu un programmas īstenošanas un sasniegto rezultātu analīzi.

LZP projekta īstenošanas uzraudzību veic trīs virzienos – zinātniskā ekspertīze, projekta rezultātu izpildes uzraudzība un finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzība. Zinātniskās ekspertīzes laikā ārvalstu zinātniskie eksperti vērtē, vai projektā izmantotās zinātniskās pieejas, metodes, pētniecības resursi ir atbilstoši, lai sasniegtu iecerētos mērķus. Projekta rezultātu izpildes uzraudzības ietvaros LZP vērtēja sākotnēji solīto rezultātu sasniegšanas progresu, pārbaudot sasniegto rezultātu atbilstību iecerētajam projekta vidusposmā. Finansējuma izlietojuma efektivitātes uzraudzības ietvaros LZP pārbaudīja projekta izdevumus, ņemot vērā projekta finanšu pārskatā iesniegtos datus, kā arī pārbaudot izdevumus pamatojošos dokumentus.

Projekta ietvaros **izlietotais finansējums** 18 mēnešu periodā no 15.12.2022. līdz 31.12.2023. (izlietotais finansējums uzskaitīts kalendāro gadu periodā):

Projekta numurs	Gads	Atlīdzība (<i>eiro</i>)	Preces un pakalpojumi (<i>eiro</i>)	Netiešās izmaksas (<i>eiro</i>)	Kopā (<i>eiro</i>)
VPP-IZM-DH-2022/1-0002	2022. un 2023.	215 214,53	30 191,56	62 757,95	308 164,04

Pēc projekta 18 mēnešu norises tā īstenošanai iesniedza vidusposma zinātnisko pārskatu, ko izvērtēja neatkarīgi ārvalstu eksperti, vērtējot projekta zinātnisko devumu, sasniegto un potenciālo projekta ietekmi un tā īstenošanu, un rekomendēja **“Turpināt projektu”**. Ekspertu sniegtie komentāri un secinājumi integrēti šī pārskata saturā.

LZP portālā ir izveidota informatīva lapa [Digitālās humanitārās zinātnes](#), kurā ir sniegta informācija par programmu, konkursu un īstenoto projektu.

Programmas ietvaros īstenotā projekta “Atvērtas un FAIR principiem atbilstīgas digitālo humanitāro zinātņu ekosistēmas attīstība Latvijā” (VPP-IZM-DH-2022/1-0002) zinātniskā un sociālā ietekme

Projekta numurs: VPP-IZM-DH-2022/1-0002

Projekta nosaukums: Atvērtas un FAIR principiem atbilstīgas digitālo humanitāro zinātņu ekosistēmas attīstība Latvijā

Projekta nosaukums angļiski / Project title: *Towards Development of Open and FAIR Digital Humanities Ecosystem in Latvia*

Projekta finansējums: 1 217 700 eiro

Projekta iesniedzējs: Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts (LU LFMI)

Projekta sadarbības partneri:

- Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts (LU MII)
- Latvijas Universitāte (LU)
- Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija (RTA)
- Rīgas Tehniskā universitāte (RTU)
- Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB)

Projekta vadītāja: Sanita Bērziņa-Reinsone

Primārā zinātnes nozare: Citas sociālās zinātnes, tai skaitā starpnozaru sociālās zinātnes un militārā zinātne

Papildus zinātnes nozare: Valodniecība un literatūrzinātne

Prioritārie virzieni zinātnē: Latvijas valstiskums, valoda un vērtības, kultūra un māksla; Valsts un sabiedrības drošība un aizsardzība; Zināšanu kultūra un inovācijas ekonomiskajai ilgtspējai

Viedās specializācijas (RIS3) jomas: Informācijas un Komunikāciju tehnoloģijas; Sociālo un humanitāro zinātņu nozares ar horizontālu ietekmi RIS3

Pētniecības veids: Fundamentālie pētījumi

Projekta kopsavilkums: Projekta mērķis ir veicināt digitālo humanitāro zinātņu pētniecību Latvijā, nodrošinot līdzsvarotu programmu, lai (1) atbalstītu esošo humanitārajām zinātnēm paredzēto digitālo resursu un rīku attīstību, izvairoties no nevienmērīgas attīstības un veicinot to izmantošanu pētniecībā un izglītībā; (2) novērstu DH resursu un rīku sadrumstalotību un nevajadzīgu dublēšanos, veidojot partnerības un produktīvas alianses starp iestādēm, kas apkopo līdzīgus datus; (3) nodrošināt plašāku atpazīstamību, atbalstīt atvērto zinātni un ievērot FAIR principus, kā arī veicināt humanitāro zinātņu digitālo resursu sadarbību un to iekļaušanu starptautiskajās pētniecības infrastruktūrās; (4) veicināt DH pētniecību un izglītību Latvijā, tostarp veicināt un stiprināt DH pētnieku kopienu Latvijā, un (5) sniegt nepieciešamās vadlīnijas humanitāro zinātņu digitālo resursu un rīku izstrādātājiem, politikas veidotājiem un lēmumu pieņēmējiem, pētniekiem un citām mērķa grupām par efektīvu atbalstu digitālo humanitāro zinātņu attīstībai, attīstībai un sadarbībai.

Atslēgas vārdi: humanitārās zinātnes, digitālie resursi, valodas korpusi, digitālā pētniecība

Zinātniskie rezultāti

Rezultāta veids	Plānots vidusposmā	Sasniegts vidusposmā	Plānots noslēgumā
Origināli zinātniskie raksti, kas publicēti <i>Web of Science</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 procentus no nozares vidējā citēšanas indeksa	0	3 (publicēti) + 1 (iesniegts)	0
Origināli zinātniskie raksti, kas publicēti citos <i>Web of Science</i> vai <i>SCOPUS</i> datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	4	1 (publicēts) + 4 (iesniegti)	12
Origināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē <i>ERIH PLUS</i>	0	0	1
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti starptautiskos žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	0	0	2
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	0	0	2
Konferenču materiāli (pilna teksta)	1	1	1
Konferenču materiāli (kopsavilkumi)	2	0	5
Zinātniskās datu bāzes un datu kopas	2	8	9
Ziņojumi par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi	0	0	3
Iesniegts projekta pieteikums starptautiskā vai nacionālā pētniecības un attīstības projektu konkursā	1	5	2
Aizstāvēts maģistra darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus	1	3	3
Citi pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti (tai skaitā dati), kas papildina iepriekš minētos rezultātus	2	0	9

Publikācijas (*SCOPUS* vai *Web of Science*):

1. Eņģelis, D. Music metaphors in the issues of almanac "Latvian Music" published in the 1970s. - *Letonica*, 2023, <https://doi.org/10.35539/LTNC.2023.0052.04>
2. Martena, S.; Marten H. When the parish turns into a classroom: teaching pluriliteracies in regional collateral languages through place-based education (the case of Latgalian). - *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 2024, <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2348604>
3. Juško-Štekele, A.; Kļavinska, A. Developing corpus literacy: A perspective of Latgalian language and culture studies. - *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 2024, <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2359020>

4. Juško-Štekele, A. Pilsētas koncepts latgaliešu pasakās. - *Letonica. Journal of Humanities*, 54 (2024), 2024, , <https://doi.org/10.35539/LTNC.2024.0054.06>
5. Vanags, P.; Frīdenberga, A.; Trumpa, A. Georga Manceļa rakstības principi: darbības pirmais posms (līdz 1631. gadam). - *Baltistica*, 2023, , <https://doi.org/10.15388/Baltistica.58.2.2529>

Līdz projekta vidusposmam *Web of Science* vai *SCOPUS* datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 procentus no nozares vidējā citēšanas indeksa, ir publicēti trīs un publicēšanai iesniegts viens oriģināls zinātniskais raksts. Savukārt, viens zinātnisks raksts publicēts un četri iesniegti publicēšanai citos *Web of Science* vai *SCOPUS* datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos. Tāpat izveidotas astoņas zinātniskās datu bāzes un kopas, iesniegti pieci projektu pieteikumi (trīs nacionālā un divi starptautiskā līmenī). Aizstāvēti trīs maģistra darbi pētījuma tematikā.

Zinātniskais devums

Projekta norisē pētnieku komanda pievērsusies digitālo humanitāro zinātņu attīstībai Latvijā, izmantojot jau esošos digitalizētos materiālus un izstrādātos rīkus, kā arī radot jaunas digitālās platformas un datu kopas, resursus un rīkus, kas var tikt nākotnē plašāk pielietoti pētnieciskajā darbā, kā arī viens no mērķiem ir padarīt tos pieejamus un ērti lietojamus plašākai sabiedrībai. Lai to paveiktu, projekta ietvaros ir izveidotas trīs darba grupas, katrai no tām pievērsties konkrētām pētniecības un rezultātu izstrādes aktivitātēm.

Datorlingvistikas pētniecības grupa veic datorlingvistikas pētījumus, kas veltīti digitālo humanitāro zinātņu platformu funkcionalitātes uzlabošanai, strādājot trīs virzienos: starpvalodu pamata leksikona izveide latviešu, lībiešu un latgaliešu valodās; vārdu valenču korpusa analīzes morfo-sintaktisko paternu attīstīšana, papildinot to ar attēlu pieejamību; izpēte par piekļuves uzlabošanu agrīniem latviešu tekstiem.

Literatūrzinātnes grupa pievērsusies digitālo pētniecības metožu pielietošanai literatūrzinātnē. Paveiktais ietver LatSenRom korpusa atjaunināšanu, kas aptver agrīnos latviešu romānu izdevumus (1879-1940), kas pieejami gan vecajā, gan jaunajā drukā, apkopojot 466 darbus. Datubāzē piejamie dati ir tīrīti un harmonizēti, lai tie būtu pieejami attālinātai lasīšanai, kas ļauj analizēt lielus tekstu apjomus. Lai to varētu darīt, uzlaboti nepieciešamie digitālie pētniecības rīki, piemēram, Word2Vec. Veikts arī pētījums par šo darbu pārpublicēšanu, autoriem, izdevniecībām, salīdzinot vietējos starptautiskos izdevējus, kas radījis jaunas zināšanas romānistikas un izdevējdarbības vēsturē.

Digitālās folkloristikas grupa pievērsusies Latvijas Folkloras krātuves (LFK) manuskriptu izpētei, lai identificētu teksta rediģēšanas problēmas un izstrādātu vadlīnijas digitālā arhīva garamantas.lv redaktoriem, kas nodrošinātu to, ka tekstu korpusi tiek veidoti, pielietojot standartizētu metodoloģiju. Ir izstrādātas "Vadlīnijas arhīva garamantas.lv latviešu un latgaliešu folkloras tekstu normalizēšanai un rediģēšanai" gan latviešu, gan latgaliešu valodai. Pētnieki strādā pie projekta mērķa, kura uzdevums ir pārbaudīt korpusa analīzes rīku izmantošanu LFK kolekciju avotu kritiskai novērtēšanai. Līdz projekta vidusposmam šis uzdevums īstenots trīs virzienos: ir uzsākta tekstu salīdzināšanas rīka izstrāde, pielietojot tf-idf algoritmu, ir uzlabota digitālā arhīva tekstu datubāze, tai pievienoti lauki, kas norāda teksta avotu. Izveidota arī metodoloģija šo metadatu apstrādei; veikta manuāla kolekciju pārbaude, lai identificētu populārākos avotus, no kuriem kopēti folkloras teksti, kas ļaus veiksmīgāk testēt tekstu salīdzināšanas rīku. Tāpat tiek attīstīta automatizēta metadatu statistiskā analīze un vizualizācija, apkopojot 100 biežāk lietotos vārdus un to formas, senumu, informantu dzimuma, vecuma grupu struktūru, folkloras žanru kategorijas, organizējot tekstus hronoloģiski, atbilstoši publicēšanas gadam, un kartējot tos ģeogrāfiski. Iesāktais tiks turpināts projekta otrajā pusē.

Pirmās projekta fāzes laikā kopumā tika veikta 51 prezentācija dažādos formātos, tostarp mutiskās un plakātu prezentācijas vietējās (15) un starptautiskās (36) konferencēs. Projekta komanda prezentējusi pētījumā sasniegto gan Latvijā, gan starptautiskā mērogā, sasniedzot auditorijas Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Igaunijā, Vācijā, Ungārijā, Islandē, Polijā, Rumānijā un Amerikas Savienotajās Valstīs.

Zinātniskās kapacitātes pieaugums un studentu iesaiste zinātniskajā darbībā

Lai sekmētu izglītības attīstību, atbalstītu lēmumu un likumu izstrādi ar digitālajām humanitārajām zinātnēm saistītās jomās, stiprinātu Latvijas dalību *CLARIN ERIC* un veicinātu integrāciju Eiropas digitālo humanitāro zinātņu infrastruktūrā

DARIAH-EU, Projekta pirmajā pusē projekta komanda īstenojusi šādas kapacitātes paaugstināšanas un sadarbības aktivitātes:

- projekta ietvaros notikusi aktīva dalība dažādās darba grupās: sadarbība ar ministrijām un valsts iestādēm, lai strādātu pie reformu un rīcību plāniem, aktīva līdzdalība starptautiskās darba grupās, piemēram, COST akciju ietvaros, dalība starptautisku konferenču komitejās;
- notikusi aktīva līdzdalība ar digitālajām humanitārajām zinātnēs saistītās starptautiskās organizācijās un tīklos;
- notikusi sadarbība ar augstākās izglītības iestādēm jauna studiju satura nodrošināšanā; sadarbība ar tehnoloģiju un kultūras organizācijām, lai uzlabotu digitālo humanitāro resursu pieejamību, veicinātu tehnoloģisko attīstību un atbalstītu brīvpiekļuves datu izstrādi;
- noticis darbs pie izglītības resursu izstrādes: izstrādāti un izplatīti izglītības materiāli ārpus universitāšu mācību programmām, bagātinot izglītības saturu un pieejamību dažādām mācību vidēm;
- sagatavoti jauni projektu pieteikumi, kas turpinātu vai paplašinātu aizsākto pētījumu;
- notikusi zināšanu un pieredzes apmaiņa, piedaloties aktivitātēs ārpus zinātniskām konferencēm un semināriem, kur projekta dalībnieki aicināti dalīties ar savu pieredzi.

2023. gada jūlijā notikusi Baltijas digitālo humanitāro zinātņu vasaras skola, ko plānots organizēt arī turpmāk. Organizēti seši semināri par projekta tēmu ar vietējo un ārvalstu lektoru dalību. Tāpat notikušas atvērtās lekcijas, sadarbībā ar Kinga augstskolu (Lielbritānija), Huronas Universitāti (Kanāda) un Linē universitāti (Zviedrija). Papildinātas astoņu studiju kursu (gan bakalaura, gan maģistra līmenī, aptverot lielāko daļu augstskolu, kurās notiek humanitāro zinātņu apguve) programmas, integrējot projektā sasniegto gan teorētiskā, gan praktiskā veidā. Projektā iesaistīti un līdzdarbojušies 15 dažādu līmeņu studenti.

2024. gadā projekta komanda sadarbībā ar starptautiskiem partneriem kā arī *Dariah-EU* un *Clarín Eric* organizēja Baltijas digitālo humanitāro zinātņu forumu, kurā piedalījās vairāk nekā simts pārstāvju, lielākoties no trim Baltijas valstīm. Projekta pētnieki piedalījās ikgadējā *Clarín-LV* konferencē.

Projekta ietvaros notiek sadarbība ar pētniekiem no Viļņas universitātes (Lietuva), Islandes universitātes, Igauniju Valodas institūta, Tromso universitātes (Norvēģija), Helsinku universitātes (Somija), Tartu universitātes (Igaunija), Zviedru Valodas un folkloras institūta un citiem.

Projekta sociāli ekonomiskā ietekme

Projekta sociāli ekonomiskā ietekme mērķēta vairākos virzienos, lai pēc iespējas plašāk aptvertu projekta rezultātu ietekmi.

Latvija ir dalībvalsts *CLARIN ERIC* un viens no projekta mērķiem ir pilnvērtīgi iekļauties *DARIAH-EU* tīklā. Projekta pirmajā pusē organizētas Izglītības un zinātnes ministrijas un *DARIAH-EU* pārstāvju tikšanās, lai saskaņotu nepieciešamos soļus Latvijas dalībai šajā tīklā. Sociālā ietekme uz rīcībpolitiku un politikas veidošanu norisinās vairākos aspektos, tās uzdevums ir nodrošināt Latvijas atpazīstamību Eiropas digitālo humanitāro zinātņu telpā. Lai to panāktu, ir izveidota stratēģiska sadarbība ar Zinātnes un tehnoloģiju nākotnes Eiropas Parlamenta paneli un organizēts forums, kurā piedalījās Eiropas politikas veidotāji, *Clarín Eric* un *Dariah_EU* līderi un citi atpazīstami digitālo humanitāro zinātņu eksperti. Sadarbībā ar Izglītības un zinātnes, Kultūras un Tieslietu ministrijām noticis darbs pie digitālo humanitāro zinātņu iekļaušanas nākotnes pētniecības programmās un digitālo humanitāro zinātņu likumiskā satvara izstrādes valsts līmenī.

Projekta pētnieki aktīvi cīnās par apdraudēto valodu un kultūru digitālo līdztiesību citu valodu un kultūru starpā, nodrošinot sociālo ietekmi gan uz atsevišķām etniskajām grupām, veicinot to atpazīstamību kopējā kultūrainā, gan arī uz plašāku sabiedrības informēšanu.

Projekta rezultāti izplatīti, lai tie sasniegtu visdažādākās sabiedrības grupas: pētniekus Latvijā un ārvalstīs, vecāko klašu skolēnus, skolotājus, humanitāro un sociālo zinātņu studentus, muzejus un bibliotēkas, novadpētniekus, ģeoloģijas pētniekus un citus kultūras darbiniekus. Izveidotie resursi un rīki darbojas vairākās valodās, tādējādi tie ir pieejami gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Komunikāciju aktivitātes un publicitāte

Lai nodrošinātu zināšanu pārnesi dažādām sabiedrības grupām un sasniegtu pēc iespējas plašāku mērķauditoriju papildus zinātniskai kopienai, projekta pirmajā pusē īstenotas šādas projekta publicitātes un komunikāciju aktivitātes:

- ✓ podkāsts kanālā Delfi,
- ✓ raksts populārzinātniskā žurnālā *Keel ja Kirjus*,
- ✓ raidierakstu sērija "Digitālās humanitārās zinātnes",
- ✓ dalība sarunu festivālā "LAMPA",
- ✓ Baltijas Digitālo humanitāro zinātņu forums,
- ✓ sadarbība ar latgaliešu valodas portālu lakuga.lv,
- ✓ intervijas Latvijas Radio,
- ✓ citas ar projekta tematiku saistītas aktivitātes.

Projekta īstenošana, ekspertu ieteikumi izpildītājiem

Projekta sākuma posmā nav notikušas būtiskas izmaiņas projekta norisē. Organizētas regulāras projekta grupas sanāksmes un tikšanās, lai nodrošinātu informācijas apriti un varētu identificēt un savlaicīgi risināt radušās problēmas. Nedaudz mainījies sākotnēji iecerētais komandas sastāvs (divu studentu un pētnieka maiņa, kas saskaņota ar LZP), bet tas nav negatīvi ietekmējis projekta norisi.

Eksperti, vērtējot projekta vidusposma pārskatu, atzīst, ka projekts līdz šim norisinājies saskaņā ar plānu, turklāt jau ir aizsākti vairāki uzdevumi, ko bija paredzēts veikt projekta otrajā pusē. Visas darba grupas ir sasniegušas iecerēto gan aktivitāšu, gan izstrādāto metodoloģiju, gan arī zinātnisko rezultātu jomās. Plaša sadarbība ar partneriem nodrošina digitālo humanitāro zinātņu jomas attīstību. Eksperti aicina trīs darba grupas vēl vairāk savstarpēji sadarboties, lai projekta noslēgumā tiktu integrēts paveiktais un sasniegti kopējie programmas mērķi. Tāpat būtu vēlams skaidrāka saikne starp digitālo rīku attīstīšanu un zinātnisko rakstu tapšanu. Projekta rezultātu izplatīšana ir iespaidīga, tam jau tagad veidojot zinātnisko un rīcībpolitikas ietekmi. Projekta rezultātā veidojusies dažādu līmeņu ietekme. Eksperti iedrošina projekta komandu pieteikt projekta pieteikumus APVĀRSNIS Eiropa programmā.

Kopumā projekta norise vērtēta pozitīvi un sniegts atzinums **"Turpināt projektu"**.

Secinājumi

Valsts pētījumu programmas “Digitālās humanitārās zinātnes” **mērķis** ir humanitāro zinātņu digitālo resursu attīstīšana, resursu ekosistēmas fragmentācijas mazināšana un resursu globālās konkurētspējas veicināšana.

Programmas ietvaros atbalstīts viens projekta pieteikums VPP-DH--2022/3-0003 “**Atvērtas un FAIR principiem atbilstīgas digitālo humanitāro zinātņu ekosistēmas attīstība Latvijā**” finansēšanu. Projekta pieteikumam tika piešķirts viss pieprasītais finansējums **1 217 700 eiro** apmērā. Projekts jāīsteno no 2022. gada 15. decembra līdz 2025. gada 14. decembrim.

Pēc projekta 18 mēnešu īstenošanas tika iesniegts vidusposma zinātniskais pārskats, kam veikta zinātniskā izvērtēšana. Tās ietvaros ārvalstu eksperti izvērtējuši projekta zinātnisko devumu, sasniegto un paredzamo projekta ietekmi un tā īstenošanu, konsolidētajā vērtējumā rekomendējot “**Turpināt projektu**”. Projektam noslēdzoties, tiks iesniegts projekta noslēguma zinātniskais pārskats un būs iespējams novērtēt programmas ietvaros izvirzīto un projekta ietvaros sasniegto mērķu un uzdevumu nozīmību un ietekmi.

Projekta gaitā pētnieku komanda strādā pie digitālo humanitāro zinātņu attīstības Latvijā, izmantojot esošos materiālus un radot jaunus rīkus un platformas, kas nākotnē būs noderīgi pētniecībai un pieejami plašākai sabiedrībai. Projektā darbojas trīs grupas. Datorlingvistikas pētniecības grupa uzlabo platformu funkcionalitāti, attīstot leksikonu latviešu, lībiešu un latgaliešu valodām, analizējot vārdus un uzlabojot piekļuvi agrīniem tekstiem. Literatūrzinātnes grupa atjaunina LatSenRom korpusu, padarot agrīnos latviešu romānus pieejamus digitāli, un veic pētījumus par šo darbu izdevējiem un autoriem. Digitālās folkloristikas grupa pēta Latvijas Folkloras krātuves manuskriptus, izstrādājot vadlīnijas un rīkus tekstu salīdzināšanai, kā arī analizējot metadatus un tekstu ģeogrāfisko un hronoloģisko struktūru. Projekta pirmajā posmā komanda prezentējusi savus rezultātus vietējās un starptautiskās konferencēs dažādās valstīs, publicēti četri (un iesniegti vēl pieci) raksti *Scopus* un *Web of Science* indeksētos izdevumos, izveidotas astoņas zinātniskās datu bāzes un kopas.

Projekta pirmajā pusē uzmanība tika pievērsta izglītības attīstības veicināšanai, politikas un likumu izstrādes atbalstam digitālo humanitāro zinātņu jomā, Latvijas dalības stiprināšanai *CLARIN ERIC* un integrācijai *DARIAH-EU* tīklos. Notikusi jaunu studiju programmu izstrāde, organizēta Baltijas digitālo humanitāro zinātņu vasaras skola. Projektā iesaistīti 15 studenti.

Eksperti, izvērtējot projekta vidusposma pārskatu, secinājuši, ka projekts norit pēc plāna un ir jau uzsākti daži uzdevumi, ko bija plānots veikt projekta otrajā pusē. Visi darba grupu mērķi un rezultāti vidusposmā, tostarp aktivitātes un metodoloģijas izstrāde, ir sasniegti. Sadarbība ar projekta partneriem veicina digitālo humanitāro zinātņu attīstību. Projekta rezultātu izplatīšana ir bijusi ietekmīga, eksperti iesaka projekta īstenošanai iesniegt pieteikumus APVĀRSNIS Eiropa programmā un vairāk iesaistīt studentus projekta norisē.

Latvijas Zinātnes
padome

Sagatavoja **Latvijas Zinātnes padome**

2024